

SERCAN UÇAR

Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

ANONİM ŞİRKET PAYLARININ DEVRİNDE ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ ve TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XIX
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

ANONİM ŞİRKET PAYLARININ ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARINA KONU EDİLMESİNE İLİŞKİN TEMEL KONULAR

I. GENEL OLARAK.....	3
II. ANONİM ŞİRKETLERDE PAY KAVRAMI	4
A. PAY KAVRAMI	4
B. PAYIN ÇEŞİTLİ ANLAMLARI	5
1. Esas Sermayenin Bir Parçası Olarak Pay.....	5
2. Hak ve Borçların Kaynağı Olarak Pay.....	7
3. Pay Senedi İle Eş Anımlı Pay.....	10
C. PAYA HAKİM İLKELER.....	14
1. Payın Tescil İle Oluşması İlkesi	14
2. Payın Senede Bağlanması Değişiklik Yapmadığı İlkesi....	15

3. Payın Bölünmezliği İlkesi.....	16
4. Payın Devredilebilirliği İlkesi	17
D. PAY ÇEŞİTLERİ	18
1. Nakit Karşılığı Çıkarılan Pay/Ayın Karşılığı Çıkarılan Pay..	18
2. Oy Hakkı Olan Pay/Oydan Yoksun Pay	20
3. İtibari Değeri Olan Pay/İtibari Değerden Yoksun Pay.....	22
4. Adi/İmtiyazlı Pay	24
a. Adi Pay/İmtiyazlı Pay Ayrımı.....	24
b. İmtiyazlı Payların Oluşturulmasına İlişkin Esaslar	25
5. Bedelli Pay/Bedelsiz Pay.....	32
III. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARI.....	33
A. ÖNALIM HAKKI.....	33
1. Genel Olarak.....	33
2. Hukuki Niteliği.....	36
a. Aynı Hak Teorisi.....	36
b. Yenilik Doğurucu Hak Teorisi	37
3. Türleri	40
a. Yasal Önalım Hakkı (TMK m. 732 vd.).....	40
b. Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı	42
(1) Önalım Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	43
(2) TBK ve TMK'da Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı.....	45
4. Kullanılması	47
B. ÖNCELİK HAKKI	50
1. Genel Olarak.....	50
2. Hukuki Niteliği.....	51
3. Türleri	52
a. Hakkın Kullanılmasına Yol Açan Olguya Göre.....	52
b. Hakkın İçeriğine Göre	53
(1) Teklifte Öncelik.....	53
(2) İcapta Öncelik	54

(3) Kabulde Öncelik.....	55
(4) Yenilik Doğurucu Hakla İktisapta Öncelik	55
4. Kullanılması	57
C. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	58
IV. PAYIN ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARINA KONU EDİLEBİLİRLİĞİ	59
A. GENEL OLARAK	59
B. TTK’NIN PAY ÜZERİNDE ÖNCELİK HAKKINA CEVAZ VERMESİ.....	62
C. PAYA HAKİM İLKELER KARŞISINDA ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ DURUMU	67
1. Tescil İle Oluşma İlkesi Açısından Önalım ve Öncelik Hakları	67
2. Senede Bağlanmanın Değişiklik Yapmaması İlkesi Açısından Önalım ve Öncelik Hakları.....	69
3. Bölünmezlik İlkesi Açısından Önalım ve Öncelik Hakları...	69
4. Devredilebilirlik İlkesi Açısından Önalım ve Öncelik Hakları	70
D. PAY ÇEŞİTLERİNİN ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARI KARŞISINDAKİ DURUMU	72
E. PAY ÜZERİNDE KURULAN ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	74
V. ANONİM ŞİRKET PAYLARININ ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARINA KONU EDİLMESİ İLE GÜDÜLEN AMAÇLAR	75
A. ANONİM ŞİRKETİN ÖZGÜN (KİŞİSEL) YAPISININ KORUNMASI.....	75
1. Anonim Şirketlerde Kişiselleştirme İhtiyacı	75
2. TTK’nın Anonim Şirketlerin Kişiselleştirilmesine Yaklaşımı	78
3. Önalım ve Öncelik Haklarının Anonim Şirketin Kişiselleştirilmesine Elverişliliği.....	79
B. YABANCILAŞMANIN ÖNLENMESİ.....	80

C. MEVCUT GÜÇ VE PAY DAĞILIMININ KORUNMASI	82
D. OY SÖZLEŞMELERİNE AYKIRILIĞIN ÖNLENMESİ.....	84
E. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ PAYI DEVRALACAK KİŞİLERİ BELİRLEYİCİ İŞLEVİNDEN KAYNAKLI AMAÇLAR.....	85
VI. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ ANONİM ŞİRKETLER HUKUKUNUN BAZI KAVRAMLARI İLE İLİŞKİSİ.....	87
A. BAĞLAM.....	87
B. RÜÇHAN HAKKI.....	91
C. ÖNERİLMEMEYE MUHATAP OLMA HAKKI	95
D. MÜKTESEP HAKLAR.....	99
E. İKİNCİL YÜKÜMLÜLÜKLER.....	104
F. İMTİYAZ.....	106
VII. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ ANONİM VE LİMİTED ŞİRKET PAYLARI ÜZERİNDEKİ UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	109

İkinci Bölüm

ANONİM ŞİRKET PAYLARI ÜZERİNDE ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ KURULMASI

I. GENEL OLARAK.....	113
II. ANONİM ŞİRKETLERDE PAY SAHİPLERİNİN ŞİRKETİ ŞEKİLLENDİRME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI	114
A. ESAS SÖZLEŞME İLE ŞEKİLLENDİRME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI.....	114
1. Esas Sözleşme	114
2. Esas Sözleşmenin Geçerlilik Sınırları.....	118
a. Sözleşme Özgürlüğünün Genel Sınırları.....	118
b. Anonim Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri	119

c. Emredici Hükümler İlkesi.....	119
B. PAY SAHİPLERİ SÖZLEŞMELERİ İLE ŞEKİLLENDİRME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI	126
1. Pay Sahipleri Sözleşmeleri.....	126
a. Kavram.....	126
b. Amaç ve İşlevleri.....	127
c. İçeriği.....	130
d. Tarafları.....	134
e. Hukuki Niteliği.....	136
2. Pay Sahipleri Sözleşmelerinin Geçerlilik Sınırları	141
III. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ PAY SAHİPLERİ SÖZLEŞMELERİNDE DÜZENLENMESİ	144
A. KAVRAM.....	144
B. SÖZLEŞMELERİN İÇERİĞİ.....	144
1. Yalın/Yalın Olmayan Önalım ve Öncelik Sözleşmeleri.....	145
2. Olağan/Nitelikli Önalım ve Öncelik Sözleşmeleri.....	145
C. SÖZLEŞMELERİN GEÇERLİLİĞİ.....	148
1. Meydana Gelme Koşulları	148
a. Taraflar	148
b. Şekil	151
2. Konu Bakımından Geçerlilik	152
a. Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık.....	152
(1) TTK'ya Aykırılık	153
(a) Eşit İşlem İlkesi	154
i. Genel Olarak.....	154
ii. Pay Sahipleri Arasında Akdedilen Önalım ve Öncelik Sözleşmelerinde Eşit İşlem İlkesi... 158	
iii. Şirket İle Pay Sahipleri Arasında Akdedilen Önalım ve Öncelik Sözleşmelerinde Eşit İşlem İlkesi.....	160
aa) Genel Olarak.....	160

bb) Şirketin Hak Sahibi Olduğu Önalım ve Öncelik Sözleşmelerinde Eşit İşlem İlkesi.....	161
cc) Şirketin Yükümlü Olduğu Önalım ve Öncelik Sözleşmelerinde Eşit İşlem İlkesi.....	164
dd) Eşit İşlem İlkesine Aykırılığın Yaptırımı	165
(b) Anonim Şirketin Kendi Paylarını İktisabı	168
i. Genel Olarak.....	168
ii. Anonim Şirketin Kendi Paylarını İktisabının Şartları.....	171
iii. Anonim Şirketin Kendi Paylarını İktisabı Şartlarına Aykırı Önalım ve Öncelik Sözleşmelerine Uygulanacak Yaptırım.....	174
iv. Anonim Şirketin “Yakın ve Ciddi Bir Kaybın Önlenmesi (TTK m. 381)” Amacıyla Kendi Paylarını İktisabı ve Önalım ve Öncelik Sözleşmeleri İle İlişkisi.....	176
(c) Sermayenin İadesi Yasağı	178
i. Genel Olarak.....	178
ii. Önalım ve Öncelik Sözleşmelerinin Sermayenin İadesi Yasağını İhlal Etmesi	184
iii. Sermayenin İadesi Yasağını İhlal Eden Önalım ve Öncelik Sözleşmelerine Uygulanacak Yaptırım	186
(d) Yönetim Kurulu Üyelerinin Şirketle İşlem Yapma Yasağı.....	188
i. Genel Olarak.....	188
ii. Yasağın Önalım ve Öncelik Sözleşmeleri İle İlişkisi	190
iii. Yasağa Aykırı Önalım ve Öncelik Sözleşmelerine Uygulanacak Yaptırım.....	192
(2) SerPK’ya Aykırılık	193
(a) Halka Açık Anonim Şirketlerin Kendi Paylarını İktisabı.....	194

(b) Örtülü Kazanç Aktarımı Yasağı	197
b. Ahlaka ve Kişilik Haklarına Aykırılık.....	201
c. Kamu Düzenine Aykırılık.....	204
d. İmkansızlık	204
D. SÖZLEŞMELERE UYGULANACAK HÜKÜMLER.....	206
E. SÖZLEŞMELERİN ANONİM ŞİRKET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	211
1. Pay Sahipleri ve/veya Üçüncü Kişiler Arasında Akdedilen Sözleşmeler Açısından	211
a. Kural; Sözleşmelerin Şirket Üzerinde Etki Yaratmaması ve Çözüm Arayışları	211
b. İstisna; Yükümlü Pay Sahipleri İle Şirketin Özdeşliği.....	216
2. Şirketin Taraf Olduğu Sözleşmeler Açısından.....	219
IV. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ ESAS SÖZLEŞMEYE DERCEDİLMESİ.....	220
A. GENEL OLARAK	220
B. HAKLARIN ESAS SÖZLEŞMEYE DERCEDİLEBİLMESİ.	221
C. HAKLARIN ESAS SÖZLEŞMEYE DERCEDİLMESİNİN HUKUKİ SONUÇLARI	224
1. Önalım ve Öncelik Haklarının Şekli (Gerçek Olmayan/Korporatif Olmayan) Esas Sözleşme Hükümü Niteliğinde Olması.....	224
2. Maddi (Gerçek/Korporatif) Esas Sözleşme Hükümü Niteliğinde Bir Hak Arayışı	229
a. Genel Olarak	229
b. Maddi (Gerçek/Korporatif) Esas Sözleşme Hükümü Olarak Düzenlenebilecek Haklar	231
(1) Kaçış Klozu (TTK m. 493/1)	232
(2) Değerlendirme	236
c. Maddi (Gerçek/Korporatif) Esas Sözleşme Hükümü Olarak Düzenlenmenin Hukuki Sonuçları	238

V. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARI BAĞLAMINDA PAY SAHİPLERİ SÖZLEŞMESİ İLE ESAS SÖZLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	241

Üçüncü Bölüm

ANONİM ŞİRKET PAYLARI ÜZERİNDE KURULAN ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ UYGULANMASI

I. GENEL OLARAK	243
II. ANONİM ŞİRKET PAYLARININ DEVİR SÜRECİ.....	244
A. BORÇLANDIRICI İŞLEM	245
B. TASARRUF İŞLEMİ.....	247
1. Senede Bağlanmamış (Çıplak) Payın Devrinde Tasarruf İşlemi	248
2. Senede Bağlanmış Payların Devrinde Tasarruf İşlemi.....	250
a. Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Devrinde Tasarruf İşlemi	251
b. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devrinde Tasarruf İşlemi	252
3. İlmühaberlerin Devrinde Tasarruf İşlemi	253
4. Kaydi Payların Devrinde Tasarruf İşlemi.....	254
C. ŞİRKETİN DEVİRİ ONAYLAMASI/TANIMASI.....	256
1. Kanuni Bağlamda	256
2. Esas Sözleşmesel Bağlamda	258
D. PAY DEFTERİNE KAYIT	259
E. PAY DEVRİNİN SOYUTLUĞU (İLLETTEN MÜCERRETLİĞİ)	261
III. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ UYGULANMASI	265
A. ÖNALIM HAKKININ UYGULANMASI	265
1. Önalım Olayının Gerçekleşmesi	265

a.	Payın Satışı.....	265
(1)	Satışın Geçerliliği.....	271
(a)	Borçlandırıcı İşlem Geçerli Olmalıdır.....	271
i.	Muvazaa	273
ii.	İptal Edilebilirlik.....	274
(b)	Tasarruf İşleminin Geçerli Olması Gerekmez ..	275
(c)	Borçlandırıcı İşlem Yok veya Geçersiz Olmasına Rağmen Tasarruf İşleminin Yapılması.....	277
(2)	Satışın Rızailiği.....	279
(3)	Satışın İvazlılığı.....	284
b.	Payın Ekonomik Bakımdan Satışa Eşdeğer İşlemlere Konu Edilmesi.....	285
(1)	Pay Üzerinde İntifa Hakkı.....	287
(2)	Pay Sahibinin Temsili.....	289
(3)	Oy Sözleşmeleri	291
2.	Bildirim Yükümlülüğü.....	292
3.	Önalım Hakkının Kullanılması.....	294
a.	Hakkın Kullanılmasına İlişkin Esaslar	294
b.	Hakkın Kullanılmasının Sonuçları.....	299
B.	ÖNCELİK HAKKININ UYGULANMASI.....	308
1.	Öncelik Olgusu (Hakkın Kullanılmasına Yol Açan Olgu) .	309
2.	Bildirim Yükümlülüğü.....	309
3.	Öncelik Hakkının Kullanılması	310
a.	Hakkın Kullanılmasına İlişkin Esaslar	310
b.	Hakkın Kullanılmasının Sonuçları.....	315
IV.	ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARINA AYKIRILIĞIN YAPTIRIMI.....	317
A.	GENEL OLARAK	317
B.	HUKUKİ SORUMLULUK.....	319
1.	Yükümlünün Hukuki Sorumluluğu.....	319
2.	Devralanın Hukuki Sorumluluğu	320
C.	SÖZLEŞMELER HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN DİĞER YAPTIRIMLAR.....	325

D. ANONİM ŞİRKETLER HUKUKUNA ÖZGÜ YAPTIRIMLARIN UYGULANMA OLANAĞI	329
V. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ İŞLERLİĞİNİ GÜÇLENDİRMEYE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR.....	334
A. GENEL OLARAK	334
B. YÜKÜMLÜNÜN PAYI ÜÇÜNCÜ KİŞİYE DEVRETMESİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	335
1. Ekonomik Anlamda Caydırıcı Yaptırımlar Öngörülmesi ...	335
2. Pay Senetlerinin Banka veya Güvenilir Üçüncü Kişiyeye Tevdii.....	337
3. Kıymetli Evrakın Devrine Borçlunun Katılmasına İlişkin TTK m. 647/3 Hükmü.....	339
C. HAKLARIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE ÖNE SÜRÜLEBİLMESİNE YÖNELİK YAKLAŞIM: HAKLARIN PAY SENETLERİ ÜZERİNE YAZILMASI.....	340
D. ÖNALIM VE ÖNCELİK HAKLARININ BAĞLAM İLE GÜÇLENDİRİLMESİ.....	341
SONUÇ	353
KAYNAKLAR	375